

LITERÁRNÍ PŘEHLED

Spisy české.

28. říjen 1918. Předpoklady a vývoj našeho odboje domácího v československé revoluci za státní samostatnost národa. Frant. Soukup. Díl I. a II. Str. 1252. Praha, nakladem Ústř. dělnického knižkupectví a Orbisu, 1928. Cena neudána.

K letošnímu jubileu československé republiky vydal senátor dr. Fr. Soukup objemné dvousvazkové dílo, nazvané **28. říjen 1918**. Autor, jenž plná čtyři desetiletí svého života vyplnil ne nevýznamnou činností v politických zápasech jako jedna z vůdčích hlav strany sociálně-demokratické, jenž byl poslancem rakouského parlamentu a členem Národního výboru a aktivním účastníkem říjnového převratu, podává tu veřejnosti podle svých vzpomínek i podle dokumentů odjinud známých vyličení gigantického zápasu našeho národa proti habsburské dynastii a proti rakousko-uherskému státu. Důležitost funkcí, jež ve veřejném životě zaujímal, dala mu k tomu plné právo, ba co víc, ukládala mu to přímo za povinnost.

28. říjen není Soukupovi jen jediným dnem, je mu souhrnem všech bojů, které národ podnikl za tím účelem, aby dosáhl ztracené samostatnosti. „28. říjen nebyl náhodou a nebyl improvizací. Československá revoluce nevznikla přes noc.“ A jinde opět čteme: „Československá republika je kolektivním dílem všeho národa československého a dílem naší československé demokracie.“

Převrat samotný jest autorovi vyvrcholením a logickým zakončením úsilí celých generací, úsilí, jež za světové války nabylo zvláštní intenzity a projevilo se zejména ve třech složkách: v zahraniční akci diplomatické, v zahraniční akci vojenské a v domácí akci vnitropolitické.

Doklady pro tuto thesi hledá Soukup v národní historii posledních čtyř století, na niž se dívá jako na nepřetržitý řetěz zápasů národa s dynastií, zápasů občas zdánlivě utuchajících, jindy však s tím větší silou znovu propukajících. Podstata konfliktů s Habsburky byla vždycky jedna a táž, ať už to byl odboj

za války šmalkaldské či povstání v roce 1618, ať to bylo období velkých bojů 19. století či hnutí Omladiny, zakončené procesem, který byl „největším procesem politickým od dob bělohorských“. Český národ své státní samostatnosti právně nikdy nepozbyl a nároky na ni se nikdy nezřekl. Je tedy docela přirozené, že využil světové konflagrace v r. 1914, aby si znovu získal nezávislost, již byl zbaven proti všemu právu a násilím.

Autor přechází pak k počátkům války, k rozpuštění parlamentu, k suspensi občanských svobod v Rakousku, k pronásledování tisku, literatury, spolků a organizací kulturních i politických, k potlačování každého volnějšeho projevu, ke všem hrůzám persekuce, jež začínala šikanováním českých lidí a končila inscenováním obrovských politických procesů, žalářů, internačními tábory a šibenicemi.

Vyličiv neslýchaný útisk, kterému byl národ vydán v prvních letech války, přistupuje pak autor k úvahám o možnostech domácího odboje a probírá všechny prvky, z nichž se tento odboj skládal. V podrobném svém líčení nepomijí ničeho. Zmiňuje se o přebíhání jednotlivců i celých vojenských útvarů, o rozpuštění pluků 28. a 36., o utvoření revoluční Maffie, Českého svazu a Národního výboru, o uvolnění persekuce, jež nastalo po smrti starého císaře a po nastoupení Karlově. Rozepisuje se o památném projevu českých spisovatelů a o jeho ohlasu v nejbližších vrstvách, o svolání říšské rady a o proklamaci československého státu v první její schůzi dne 30. května 1917, o parlamentních bojích Českého svazu, podporovaného poslanci ostatních utlačených národů rakouských, o politické amnestii a jejích následcích, o významu socialistické konference ve Stockholmu pro náš odboj. Oceňuje kladné hodnoty ruske revoluce, líčí pevné odhodlání národa bojovat všemi prostředky za sebeurčení, odhodlání, projevené znovu deklarací generálního sněmu českých poslanců dne 6. ledna a národní přísahou dne 13. dubna 1918. Zabývá se květnovými slav-

nostmi Národního divadla, jež se staly kongresem všech utiskovaných národů monarchie, na nichž se i Slováci bez výhrady přihlásili k jednotnému politickému programu československému. Další kapitoly jsou nepřetržitým dramatickým líčením mohutného zápasu české delegace ve vídeňském parlamentu proti vládě Seidlerové a Hussarkové. České poselstvo stavá se ve svých projevech stále útočnějším, až konečně prohlašuje ústy Staňkovými, že na každé vyjednávání je pozdě a mezi monarchií a českým národem že už není smíru.

A teď už se události řítí závratným tempem: 14. říjen, tato socialistická demonstrace pro československou republiku, císařský manifest o přetvoření Rakouska v spolkový stát národností, jeho odmítnutí českými poslanci i národem, císařovy pokusy o osobní vyjednávání s význačnými českými politiky, odjezd české delegace do Svýcar, nota Wilsonova a odpověď Andrassyho a konečně památný převrat, provedený členy revolučního Národního výboru Švehlou, Rašínem, Soukupem a Stříbrným. Národ dochází cíle svých tužeb, samostatný stát stavá se skutkem.

Soukup, přímý účastník velikých dnů, líčí tu obšírně události převratového období, zásahy Národního výboru, součinnost českých důstojníků a vojáků, spolupráci četnictva a úřadů, sokolstva a studentstva, boj o vojenského velitelství dne 30. října. Vzpomíná Martinské deklarace Slováků, utvoření revolučního Národního shromáždění, jež Kramářovým prohlášením sesadilo v první své schůzi dne 14. listopadu habsburskou dynastii a zvolilo prvního prezidenta republiky a řádnou vládu.

V závěrečných kapitolách obírá se autor ještě odbojem Němců proti novému státu a postupným vojenským obsazením smíšeného území a Slovenska. Dílo své zakončuje příjezdem T. G. Masaryka do Prahy.

Soukup, ačkoli si výslovně určil za program svého díla vyličení domácího odboje československého, nezůstává jen na něm, nýbrž, založiv svou práci široce, popřává dosti místa i politickému boji ostatních neněmeckých národů rakouských a ovšem nezapomíná ani stále a stále poukazovati na souvislost akce do máci s akcí zahraniční a na její vzájemnou spolupráci, jež byla nutnou podmínkou konečného úspěchu. Při tom mu nelze upřít vřácnou objektivitu, s jakou loyálně přiznává zásluhy též svým tehdejšími i nyní již politickým protivníkům. Že nepověděl o národní revoluci vše, nelze mu vytýkati. Uznává to sám a je ostatně přirozené, že by to bylo nad síly jednotlivce. Senátoru Soukupovi zůstane zásluhou, že byl první z povolání politiků, který se pokusil shrnouti

revoluční domácí akci v široce založeném díle.

Kpt. Ed. Kubala.

Vojenský zeměpis Slovenska a Podkarpatské Rusi. V nedávno vyšlé práci plk. gštbu v. v. Zd. Ježka „Boj o Slovensko“ (Praha 1928, nákl. vlast.) připojena je samostatná kapitola „Vojenský zeměpis Slovenska a Podkarpatské Rusi“ z pera podplk. gštbu. Jos. Kropáče. Kapitola ta šťastně doplňuje knihu Ježkovu, poskytujíc čtenáři stručný přehled zeměpisných poměrů válečisté východní části naší republiky. Autor této kapitoly omezuje se — patrně z nedostatku místa — jen na nejdůležitější, podává je orografické a hydrografické rozčlenění území, přehled komunikační sítě (tuto podává v dnešním stavu), přehled lidnatosti a národnostních poměrů, k čemuž připojuje jako resumé závěrečný posudek vojenský, jak dalece asi vliv přirozených zeměpisných podmínek válečisté se může uplatnit v rozvoji vojenských operací. Těšme se, že v příštím vydání této knihy — pokud je nám známo — bude zeměpisný přehled doplněn o dvě důležité stati, o poměrech klimatických a o poměrech hospodářských, čímž značně získá na ceně. V každém případě je tato kapitola pozoruhodným obohacením knihy plk. Ježka, a pokud nám známo, je také první, ač bohužel příliš stručným, zpracováním zeměpisného přehledu Slovenska a Podkarpatské Rusi s hlediska vojenského.

Dr. Čermák.

Plpk. v. v. Emil Kaláb: „Bitva tří císařů“. (Bitva u Slavkova r. 1805.) II. vydání. Str. 89 s 6 náčrt. Tiskem a nákladem Antonína Odehnala, Brno 1928. Cena 25 Kč.

Válečně-historická studie o bitvě u Slavkova dne 2. prosince 1805, o předmluvě a 4 kapitolách, pojednávajících o předešlé k bitvě, o bitvě samé a končící taktickým rozbohem bitvy.

Ačkoli studie o bitvě je psána velmi svědomitě a vyčerpává důkladně volený předmět, přece nelze zamlčet některé závažné vady.

Celá práce je pojata v duchu předválečném a nesrovnává nikterak válečnou událost z roku 1805 s ohromnými změnami, které přinesly ve válečnictví celé XIX. století a zejména světová válka.

Již titul knihy „Bitva tří císařů“ je pro naše poměry dosti nevhodně volený, neboť se opírá o ustálené monarchistické pojmenování bitvy „Dreikaiserschlacht“, kotvíci v servilní mentalitě XIX. století. Francouzi znají jen svou „Bataille d'Austerlitz“ a nám zní zajisté „Bitva u Slavkova“ lépe, než „Bitva tří císařů“.

V předmluvě (str. 3), píše autor, že „taktika Bedřicha Velikého dožívá se tu svého konce a triumfuje nad ní taktika Napoleona I. Byla to vlastně první me-

derní bitva, neboť taktické zásady, jež tu Napoleon uplatnil, platí i dnes".

Pokud se taktiky týká, nevím, zdali bychom dnes nějakou moderní bitvu vyhráli, uplatňovali-li bychom taktické zásady bitvy u Slavkova. Jisté morální zásady a napoleonský geniální vojevůdcovský postřeh zůstávají arci stále v platnosti, avšak taktika buduje dnes, v době vrcholné vlády techniky a chemie, na docela jiných předpokladech než roku 1805. Nutno proto býti v podobných výrocích svrchovaně opatrný.

A ostatně není v bitvě u Slavkova r. 1805 přelom bedřichovské a napoleonské, lépe řečeno revoluční taktiky tak patrný, jako v roce 1806, kdy se s Napoleonem utkala sama pruská, bedřichovským duchem ještě cele naplněná armáda. A pak znamená ve válečnictví přelom na poli taktiky i strategie vědecky uznaně již známé brilantní Bonapartovo tažení r. 1796 v Itálii a nikoli válečný rok 1805, kdy válečnictví Napoleonovo, který budoval zásadně na revolučních vymoženostech, jako byly divise, rekvisice atd., již vrcholilo svou boulognesskou reorganizací (armádní sbory atd.) a Napoleonovou osobní zkušeností (1796/1797, egyptské tažení 1798/1799, 1800).

Přípravy k bitvě a bitva sama jsou velmi jasně a přehledně líčeny, k čemuž také velmi přispívají okrajové poznámky. Rozdělení látky na 4 kapitoly třídí přehledně celou látku. Přes to by nebylo škodilo, kdyby byl autor dal rozboru psychologické a technické přípravy plánů k bitvě nadpis „Vývoj myšlenky manévru v bitvě", aby se vítězná nebo zárodek porážky v sobě tající myšlenka jasně rýsovala od ostatní výkonné hmoty bitvy provádějící tak, jak to pěstuje v svých taktických a operativních rozbozech válečná škola. Autor by byl dále dobře udělal, kdyby byl bitvu samu rozdělil podle událostí na obou křídlech a ve středu. Tyto události se místně i časově jasně rýsují, neboť bitva vzplane na pravém francouzském křídle, přenesse se do středu, současně vzplane izolovaná bitva na francouzském levém křídle,

mezi 11.—12. hodinou pak se dostaví ve středu bitevní krise, bitva vrcholí a úspěchu je pak využíváno na francouzském pravém křídle v oblasti začanských rybníků.

Myslím, že není správné přisuzovat v taktickém rozboru o bitvě (str. 88) jinak skvělému Bagnattonovi za chybu, že ustoupil po bitvě místo k Olomouci na Slavkov, protože by byl pošetilou snahu, krýtí na olomoucké silnici spojenecké trény, zaplatil svou existenci a sdílel osud oněch trénů.

A dále nepokládám za správné přisuzovat Napoleonovi novotu zjednávání dotyku volnými střeleckými rojnicemi lehkých pluků (str. 87). Tito tirailleurů byli již vymožeností revoluce a Francouzi (Lafayette a j.) se tomu naučili již v Americe za osvobozovacích bojů v letech 1775—1782, kde byl tento způsob boje odpozorován již dlouho předtím od Indiánů.

Celá práce je opatřena 6, velmi jasnými a přehlednými náčrtky, které se přes své originální pojetí opírají v zásadě správně o svědomité práce nestora badání o slavkovské bitvě, brněnského profesora Slovák, a pak o znamenitou práci Mayerhofferovu, vynikající po stránce technické ostrým postřehem praktického důstojníka generál. štábu.

Bohaté uvedené literatury, o které není řečeno, zda ji bylo celé autorem použito, by neškodilo, kdyby byla obohacena literaturou válečné školy o bitvě u Slavkova. Tato literatura je napojena užitečnými pokyny některých zkušených francouzských profesorů válečné školy, jakými byli na př. velký praktik colonel Maratněche, býv. velitel válečné školy generál Jamet a j.

Celkem nelze upříti, že kniha p. pplk. v. v. Kalába je událostí na našem poměrně chudém odborné vojenském literárním kolbišti, a upozornění na různé uvedené nedostatky má jediný účel, podpořovat naše kolektivní vojenské třibení a zvýšit naši vojensko-vědeckou zdatnost.

Miles.

BIBLIOGRAFIE

(Pokračování.)

VII. Letectví.

Annuaire de l'Aéronautique. Paris 1926 [Rouffé]. Za 25 fr.

Arbeiten zur Luftnavigation. München 1927. [Oldenburg J. Hgg. v. der Wissenschaftlichen Gesellschaft für Luftfahrt.] Za 650 Mk.

Arnold H.: Airmen and air craft:

an introduction to aeronautics. New York 1926 [Renold].

Arntzen A.: Flugzeugführer werden und sein. Minden in W. [Köhler]. Za 2 Mk.

Bader H. G.: Handbuch für Flugzeugführer. Berlin 1928. [Verlag GMBH.]

Basi L.: Lezioni di aerotecnica e